

**پول شویی از منظر حقوق کیفری ایران
با رویکردی به نظام جمهوری اسلامی
ایران**

مؤلف

نصراه حیدری نژاد

پژوهشگر و کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم

شناسی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۷

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه

فصل اول

۱-۱- مفهوم و تعریف پول شویی

فصل دوم

مراحل پول شویی (واقسام آن)

فصل سوم

شیوه های ارتکاب جرم پول شویی

فصل چهارم

ارکان جرم پول شویی

فصل پنجم

نحوه رسیدگی به جرم پول شویی و مراجع

صلاحیت دار

فصل ششم

تنگناهای قانون مبارزه با پول شویی و شیوه های

پیشگیری از این جرم

فصل هفتم

آثار و پیامدهای پول شویی

فصل هشتم

پول شویی در اسناد بین المللی

فصل نهم

پولشویی در حقوق ایران

فصل دهم

پولشویی در قوانین و روند مبارزه با پولشویی

در نظام حقوقی ایران

ضمایم

متن کامل قانون مبارزه با پول شویی

منابع و ماخذ

پیشگفتار

انسان های زیادی خواه اغلب به جهت آسان تر بودن، پردرآمد بودن و سرعت بیشتر اعمال مجرمانه در کسب درآمد، از راه نامشروع وارد شده اند. این گونه حرکات مشکلات زیادی را برای آحاد جامعه در بردارد. بنابراین همواره سعی شده است که با اتخاذ تدابیر لازم از این گونه جرایم جلوگیری شود. یکی از این نوع اعمال مجرمانه که در مقاله حاضر به آن پرداخته شده پولشویی است. پول شویی آن روی سکه ارتکاب جر برای تحصیل سود است. هر چند به لحاظ آثار زیان بار این فرآیند، طرح های

متعددی برای مقابله با پول شویی در سطح بین
المللی تدارک دیده شده است. لیکن از منظر
تهدیدات دولت ایران، کنوانسیون وین که اولین
بار استفاده از عواید حاصل از جرم مواد مخدر را
جرم مستقلی تلقی نموده لازم به توضیح است در
اسناد بین المللی فوق و همچنین توصیه های
چهار گانه، یک توافق نظر عمومی در مورد
کلیات ارکان اصلی هر نظام ضد پول شویی
وجود دارد. اما از آنجا که کشورهای دارای نظام
های قانونی و ساختار مالی متفاوتی هستند
انعطاف پذیری اسناد ذکر شده، اجازه می دهد
که هر کشور بر حسب طبیعت و ساختار مالی و
قانونی خاص خود مبادرت به قانون گذاری نماید.

مقدمه

یکی از این جرایم، جرم پول شویی است که به حق از جرایم سازمان یافته، مهم تر بوده و آثار ناگوارتری برای دولت ها و ملت ها در پی داشته است. پول شویی جرمی است که در راستای جرم منشأ اتفاق می افتد. جرم ارتكابی - که عموماً جرمی سازمان یافته و فراملی است - می تواند قاچاق مواد مخدر، فعالیت های تروریستی، قاچاق انسان و ... باشد. به عبارت دیگر این جرم ناظر به فعالیتی است که منافع حاصل از جرم طی مراحل ظاهراً تبدیل به مالی مشروع و قانونی می

شود که در وهله ثانی هیچ نهاد قضایی و پلیسی
متعرض به آن نخواهد شد.

این جرم علاوه بر آنکه خود به تنهایی لطمه
های جبران ناپذیر اقتصادی و سیاسی را بر دولت
ها وارد می آورد، بلکه باعث گسترش جرایم
منشأ نیز خواهد شد؛ بدین صورت که پول آلوده
ممکن است در دو بُعد مورد استفاده قرار گیرد؛
یک بعد استفاده از منافی که حاصل از فعالیت
های مجرمانه است. بعد دیگر استفاده از همین
منافع نامشروع برای توسعه فعالیت هایی به منظور
جرم منشأ می باشد. بنابراین تا مرتکبان امکان
مشروعیت دادن به این منافع را نداشته باشند
دست به ارتکاب جرم منشأ نخواهند زد. بر اساس

آمار صندوق بین المللی پول مقدار پولی که ناشی از ارتکاب جرم منشأ بوده و در دنیا شسته شده است برابر با ۲ تا ۵ درصد تولید ناخالص داخلی جهانی است.^۱ بعد از حملات ۱۱ سپتامبر و روشن شدن این مسئله که این جرم در تامین مالی فعالیت های تروریستی بسیار مؤثر بوده است و اینکه تروریست ها بعد از حملات تروریستی چگونه صاحب میلیون ها دلار شده اند،^۲ جامعه جهانی به صورت جدی تر این مسئله را دنبال کرد که آثار آن را می توان به روشنی در قوانین

^۱ - www.aftab.ir

^۲ - «رد پای تروریست ها در بازار سهام» برگرفته از روزنامه اشپگل ۲۴ سپتامبر، ترجمه ع. فتاح زاده، مجله ترجمان اقتصادی، ش ۱۷، مهر ۱۳۸۰.

مبارزه با پول شویی در کشورهای مثل آمریکا، انگلیس و دیگر جوامع اروپایی ملاحظه کرد. لویی ج، فریر (رئیس سازمان **FBI**) در این رابطه می گوید: «موثر ترین ابزار مبارزه با جنایت سازمان یافته مبارزه بر علیه پول شویی است».

این مسئله باید در کشورهای کمتر توسعه یافته به صورت جدی تری مطرح شود، چرا که سیستم اداری فاسد، فعالیت بخش غیر رسمی اقتصاد، نبود قانون ضد تطهیر و یا عملکرد ضعیف دولت در اجرای آن، محیطی مستعد را برای مرتکبان این گونه جرایم فراهم می آورد. آسیب هایی که از ارتکاب این جرایم بر اقتصاد، امنیت ملی و تخریب ارزش ها و هنجارهای

اجتماعی و فرهنگی کشورها وارد می شود بسیار بیشتر از آن چیزی است که تصور می شود. ایران نیز از جمله کشورهایی است که چنین قابلیت هایی را برای مجرمان دارد. به طوری که کارشناسان اقتصادی سازمان ملل از ایران به عنوان یکی از کشورهای مستعد برای شست و شوی پول های کثیف یاد می کنند.^۱ تحقیقات عمل آمده نشان می دهد که علت این امر تعدد مراکز تصمیم گیری و سیاست گذاری اقتصادی، تعداد تولید امور بازرگانی و صنعتی و همچنین وجود ضعیف در نظارت بر مؤسسات مالی و

^۱ - طاهری، محمد؛ «چهار راه پول شویی»، روزنامه همشهری،

بازارهای پولی از سوی بانک مرکزی و ... است.^۱
این مسایل زمینه های سوء استفاده مجرمان را فراهم نموده است، تا جایی که موجب شده است که ارتشاء و فساد اداری، قاچاق ارز و طلا، فرار مالیاتی، کلاهبرداری اقتصادی و از همه مهم تر فرار سرمایه بیش از پیش گسترش یابد.

از جمله راه های کنترل فرار سرمایه، همانا ایجاد محیط مطمئن و باثبات اقتصادی است که رئیس قوه قضاییه نیز در همایش ملی سیاست کلی اصل ۴۴ قانون اساسی بر این مهم تأکید

^۱ - «فرازهایی از یافته های تحقیقات پول شویی در ایران»، (مجموعه

سخنرانی ها و مقالات همایش بین المللی مبارزه با پول شویی)؛ شیراز (۸-

۷ خرداد ۱۳۸۲)، نشر وفاق ۱۳۸۲.

ورزیده و نقش این قوه رادر حمایت و ایجاد امنیت سرمایه گذاری مهم دانسته و به لزوم ایجاد شعب مخصوص برای رسیدگی به این مورد اشاره فرموده اند.

امروز باید بیش از آنکه به لزوم پیشگیری و اتخاذ راه های مناسب جهت پیشگیری از ارتکاب جرایم منشأ بیندیشیم - هر چند که پرداختن به این امر نیز در جای خود مهم و ضروری است - باید به فکر تدوین مقرراتی جامع و کامل در زمینه مبارزه با این جرم باشیم، زیرا مادامی که راهی برای صرف منافع حاصل از جرایم منشأ، بدون ایجاد سوء ظن برای مقامات قضایی و دولتی

وجود نداشته باشد، ارتکاب جرم منشأ فایده چندانی برای مجرمان نخواهد داشت. هر چند بعضی عقیده دارند که اصل ۴۹ قانون اساسی در زمینه مبارزه با پول شویی کافی است، اما باید گفت آنچه امروزه در پول شویی مطمح نظر است بسیار پیچیده تر از مواردی است که در اصل ۴۹ آمده است. به عبارت دیگر این اصل صرفاً ثروت های ناشی از جرایمی مثل ربا، غصب، رشوه و ... را نامشروع می داند و دولت را موظف به ضبط این اموال می کند، اما پول شویی در واقع در مرحله بعدتری از این جرایم قرار دارد، به طوری که پول شویی این ثروت نامشروع را مشروع جلوه می دهد و با ساز و

کارهایی سعی می کند که این اموال را از تیر رس مصادره دولت، به عنوان مال نامشروع دور نگه دارد.

این مسئله سال هاست در کشورهای دیگر و از سوی سازمان های بین المللی مورد توجه قرار گرفته و در تدوین کنوانسیون ها و قوانینی از سوی کشورهای مختلف نمود پیدا کرده است. در همین راستا کنوانسیون وین (۱۹۸۸) از دولت های عضو می خواهد پول شویی را جرم بشناسند. ایران نیز در سال ۱۳۷۰ به این کنوانسیون ملحق شده است. پس می بینیم که ایران نیز به جرم انگاری پول شویی و تدوین

مقرراتی در این زمینه ملزم شده است. در این مجموعه سعی شده است تا علاوه بر بررسی عوامل بوجود آورنده این مسئله، شیوه های ارتکاب این جرم، ارکان و آثار آن و اقدامات ملی و بین المللی در مبارزه با آن مورد بررسی قرار گیرد.

فصل اول

کلیات

۱-۱- مفهوم و تعریف پول شویی

تعدادی از جرایم وجود دارند که سودی هنگفت برای مرتکبان آن به ارمغان می آورند، این سود هنگفت برای آنکه بتواند مورد استفاده بعدی مرتکبان قرار گیرد و در ضمن توجه مقامات و مأموران دولتی را به خود جلب نکند، باید سلسله مراتبی را بگذارند تا ظاهری مشروع و قانونی به خود بگیرد، به این پروسه پول شویی^۱ می گویند. به عبارت دیگر پول شویی فرآیندی

^۱ -Money laundering

است که طی آن درآمد ناشی از جرایمی مانند قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه و کالا، قاچاق انسان، رشوه، اخاذی، کلاهبرداری و ... را که پولی نامشروع و غیر قانونی است، به پول مشروع و قانونی تبدیل می شود.

این جرم ممکن است توسط همان مرتکبان جرم منشأ یا افراد دیگر انجام شود در هر صورت به این جرم باید به منزله جرمی مستقل و جدا از جرم منشأ نگاه شود، مثلاً در معاملات مواد مخدر سود سرشار ناشی از فروش، توجه مقامات قضایی و دولتی را به خود جلب نکند باید به طریقی ظاهری مشروع و قانونی به خود بگیرد و تنها در این صورت است که مجرم می تواند از

منافع جرم استفاده کند، در غیر این صورت یا اصلاً مرتکب جرم نمی شود یا در صورت ارتکاب، احتمال دستگیری وی زیاد است.

به تعبیر جفری رابینسون «این اتفاق مانند سنگی است که درون حوضی انداخته شود، لحظه ای را که سنگ وارد آب می شود مشاهده می کنید، زیرا آب در آن نقطه تکان می خورد. وقتی سنگ فرو می رود لحظاتی امواج دیده می شوند و شما می توانید نقطه ای را که سنگ به آب خورده است پیدا کنید، اما به هر اندازه که سنگ بیشتر فرو می رود چین و شکن آب محو می شود. تا اینکه سنگ به کف حوض می رسد و

دیگر آثار و علایمی از آن باقی نمی ماند و شاید پیدا کردن سنگ غیر ممکن شود. این دقیقاً همان وضعی است که درباره با پول تطهیر شده انجام می گیرد.^۱

آنچه در تعریف پول شویی باید بدان توجه شود این است که همانا مصادیق ارتكابی که شامل تبدیل، انتقال، اخفاء و ... منافع حاصل از جرم می باشد باید با هدف پنهان کردن سر منشأ انجام شود.

آیین نامه سازمان مبارزه با پول شویی^۲ این جرم را این گونه تعریف می کند:

^۱-رابینسون، جفری؛ شست و شوی پول آلوده، ص ۳۰.

^۲-Financial Action Task Force (FATF)

-تبدیل یا انتقال دارایی (پول) ناشی از جرایم اقتصادی برای پنهان کردن منشأ اصلی آن و همکاری با شخصی که در ارتکاب با چنین جرایمی است؛

-پنهان کردن یا تغییر ماهیت، منبع، مکان و موقعیت یا مالکیت دارایی های حاصل از فعالیت های غیر قانونی و مجرمانه؛

-تصاحب و استفاده از دارایی های حاصل از فعالیت مجرمانه.

جرم پول شویی قبلاً شامل تطهیر عواید حاصل از جرایم مواد مخدر می شد، اما رفته رفته جرایم دیگری نیز در زمره جرایم منشأ و سازمان یافته

مورد توجه قرار گرفتند که سود حاصل از آن
جرائم نیز نیاز به تطهیر دارد، از جمله این جرائم
می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- فروش غیر قانونی اسلحه؛

۲- قاچاق کالا و واردات غیر قانونی یا واردات
از طریق تقلب و پنهان کاری؛

۳- اختلاس از صندوق دولت یا از منابع
خصوصی؛

۴- ایجاد حلقه های خرید و فروش انسان شامل
خرید و فروش کودکان و زنان؛

۵- برپا کردن روابط و امکانات تن فروشی زنان
و مردان و دریافت مبالغ مالی از آن یعنی

حمایت، از راه ایجاد محیط امن، مشتری یابی و
...؛

۶- دایر کردن قمار خانه های غیر مجاز؛

۷- تقلب و سوء استفاده های کامپیوتری؛

۸- فروش اطلاعات؛

۹- درآمدهای حاصل از جعل اسکناس و اوراق

بهادار، صدور چک های تقلبی و دریافت مبالغ

از بانک های داخلی بوسیله این چک ها و یا

جعل اسناد مالی دیگر؛

۱۰- اهدای پول به سازمان های تروریستی و

۱...
...

اما در ایران جرایمی که بیشتر نیاز به پول شویی دارند عبارت اند از: قاچاق مواد مخدر، قاچاق کالا، واردات غیر قانونی، اختلاس، کلاهبرداری، رشوه گیری، زد و بند، کمیسیون گیری و حساب سازی.

با توجه به مطالبی که گفته شد تعریف پول شویی بدین شرح است:

انجام اقداماتی که در قانون پیش بینی شده به منظور پنهان کردن منشأ اصلی عواید حاصل از

^۱-رئیس دانا، فریبرز؛ «برای مبارزه با پول شویی کدام گرمابه باید تعطیل شود؟» نشریه صنعت حمل و نقل، ش ۲۱۷، شهریور ۱۳۸۱.

جرم به نحوی که شناسایی منبع اصلی مال غیر ممکن یا دشوار گردد.

۱-۲-۱- ارکان پول شویی

۱- با توجه به تعریفی که از پول شویی ارائه شد ملاحظه می شود که پول شویی محدود به پول کثیف نمی شود و همه اموال نامشروع را در بر می گیرد.

۲- این جرم بر خلاف تصور برخی لزوماً جرمی سازمان یافته نیست، کما اینکه در قانون مبارزه با پول شویی چنین قیدی در مقام جرم انگاری ذکر نشده است، لذا مرتکب جرم پول شویی می تواند صرفاً یک نفر باشد.

۳- این جرم در زمره جرایم بین المللی است، زیرا در کنوانسیون های بین المللی متعددی به این موضوع اشاره شده است و علاوه بر این معمولاً به صورت سازمان یافته و فراملی صورت می گیرد و گاه چندین کشور را در بر می گیرد.

۴- در نتیجه پول شویی مال نامشروع، مشروع و تطهیر نمی شود، بلکه این گونه جلوه داده می شود و به کار بردن عبارت تطهیر پول که توسط برخی مورد استفاده قرار گرفته است برای این جرم مناسب نیست.

۵- پول شویی جرم مستقلی است و جدا از جرایم منشأ در نظر گرفته می شود. سوالی که اینجا مطرح می شود این است که تبرئه مرتکب

جرم منشأ چه تأثیری در جق مرتکب جرم پول
شویی دارد؟

در پاسخ به سوال فوق می توان گفت که اگر
علت تبرئه مرتکب جرم منشأ عدم وقوع جرم و
تحقق بزه باشد در حق مرتکب جرم پول شویی
تأثیر مستقیم دارد. زیرا با عدم وقوع جرم منشأ
موضوع تحقق جرم پول شویی منتفی کی شود؛
یعنی اصولاً مال موضوع پول شویی از طریق
نامشروع تحصیل نشده است تا پول شویی آن
جرمی مستقلی باشد، اما اگر علت تبرئه مرتکب
جرم منشأ علل دیگری مانند عدم کفایت دلیل یا

عدم انتساب بزه به مرتکب باشد تأثیری در حق مرتکب جرم پول شویی ندارد.

۶- جرایم منشأ محدود به جرایم خاصی نیست و هر جرمی را در بر می گیرد؛ یعنی عواید حاصل از جرم که در ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی به آن اشاره شده است به طور مطلق آمده است و مقید به جرمی خاص نیست، اما می دانیم که اموال نامشروع عمدتاً از طریق قاچاق کالا و مواد مخدر و جرایم اقتصادی به دست می آید.

۷- هدف از پول شویی کسب درآمد و سود نیست، بلکه پنهان کردن منشأ نامشروع آن است.

۸- جرم پول شویی مؤخر بر جرایم منشأ می باشد و جرم منشأ مقدم بر جرم پول شویی ارتکاب می یابد و لذا پول شویی نتیجه جرم منشأ نیست و همان طور که در بند ۵ به آن اشاره شد، جرم مستقلی است.

۹- عواید حاصل از جرم هم شامل عواید مستقیم و هم شامل عواید غیر مستقیم می باشد این موضوع در بندهای سه گانه ماده ۲ قانون مبارزه با پول شویی به طور مکرر تصریح شده است.

۱۰- مرتکب جرم پول شویی و جرم منشأ ممکن است یک نفر باشد که در این صورت با

توجه به قواعد مربوط به تعدد جرم موضوع ماده ۴۷ قانون مجازات اسلامی باید برای هر یک از جرایم مجازات جداگانه تعیین گردد، زیرا از نظر قانون گذار جرایم مختلفی محسوب می شود. این موضوع در تبصره ۳ ماده ۹ قانون مبارزه با پول شویی این گونه تصریح شده است: «مرتکبان جرم منشاء، در صورت ارتکاب جرم پول شویی، علاوه بر مجازات های مقرر مربوط به جرم ارتكابی، به مجازات های پیش بینی شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد».

۱۱- جرم پول شویی حیثیت عمومی است و بنابراین غیر قابل گذشت است هر چند که جرم منشاء قابل گذشت باشد. توضیح اینکه در حقوق

جزا اصل بر غیر قابل گذشت بودن جرایم است
مگر اینکه قانون گذار به قابل گذشت بودن آن
تصریح کرده باشد و در قانون مبارزه با پول
شویی به این موضوع اشاره نشده است.

۱-۳- تاریخچه پول شویی

در مورد تاریخ این پدیده، با نظریاتی متفاوت
مواجهیم، اما آنچه که واضح و مبرهن است، این
است که این پدیده، در گذشته به این گستردگی
نبوده است. عده ای معتقدند که سابقه پول شویی
به هزاران سال پیش باز می گردد؛ یعنی زمانی
که بازرگانان برای پیشگیری از تصاحب ثروت
خود توسط حکام، آن را پنهان می نمودند یا

تجار چینی که علاوه بر مخفی کردن دارایی خود مبادرت به جابجایی آن می کردند.^۱

دسته دوم معتقدند که این اصطلاح از دهه ۳۰ بوجود آمد؛ یعنی زمانی که دولت آمریکا قمار را ممنوع کرد و بدان دلیل آل کاپون برای پنهان کردن عواید قمار خانه های خود و همین طور دیگر جرایم ارتكابی که شامل فحشا، قاچاق مواد الکلی، اخاذی و ...، به خریدن رخت شوی خانه ها مبادرت کرد تا بدین ترتیب منشأ غیر قانونی منافع حاصله را پنهان کند.

^۱- تذهیبی، فریده؛ تطهیر پول (پول شویی)، انتشارات زعیم، ۱۳۸۱.

در این میان دسته سومی نیز وجود دارند که اعتقاد دارند وجه تسمیه پول شویی نه به خاطر مالکیت رخت شوی خانه ها، بلکه به خاطر ساز و کاری که در این عملیات انجام می شود، است به این ترتیب که عواید حاصل از جرم در طول نقل و انتقالات به مالی مشروع و پاک تبدیل می شود مثل یک ماشین لباسشویی که آلودگی های لباس را از آن جدا کرده و پاک می کند.

این اصطلاح برای نخستین بار در زمان ریاست جمهوری نیکسون در جریان رسوایی واتراگیت در سال ۱۹۷۳ به کار رفت و در سال ۱۹۸۲ نیز

برای اولین بار در یک چارچوب حقوقی و قانونی مطرح گردید.^۱

۱-۴- فواید جرم انگاری پول شویی

۱- پیشگیری از وقوع جرم منشأ و مقدم: همان طور که می دانیم انگیزه کسب درآمد نامشروع و باد آورده از مهم ترین علل وقوع جرم توسط مجرمان اقتصادی است، وقتی پول شویی جرم انگاری شود و با مرتکبان آن مقابله کیفی شود، مجرمان انگیزه لازم را برای ارتکاب جرایم منشأ و مقدم از دست می دهند، زیرا این گونه مجرمان که عمدتاً افراد حسابگری هستند به امید اینکه در

^۱- میر محمد صادقی، حسین؛ حقوق جزای بین الملل (مجموعه مقالات)

آینده بتوانند از عواید اقتصادی مجرمانه خود بهره مند شوند مرتکب جرم می شوند و اگر بدانند که حتی در صورت ارتکاب جرم و کسب مال نامشروع نخواهند توانست از آن عواید استفاده کنند انگیزه آنها برای ارتکاب جرایم اقتصادی بسیار کم رنگ می شود. در واقع جرم انگاری مستقل پول شویی تأثیر به سزایی در پیشگیری از مفاسد اقتصادی دارد.

۲- ایجاد انضباط مالی بانک ها و مؤسسات مالی: با توجه به اینکه جرم انگاری پول شویی الزامات خاصی برای مؤسسات مالی و بانک ها در شناسایی مشتریان خود در هنگام افتتاح

حساب و اخذ دسته چک و تخصیص منابع و تسهیلات بانکی ایجاد می نماید باعث خواهد شد تا پول شویان نتوانند از این موسسات برای پول شویی بهره بگیرند و این امر خود به خود نوعی انضباط مالی و شفاف سازی در بانک ها و مؤسسات مالی ایجاد می نماید. در این رابطه می توان به آیین نامه ها و بخشنامه هایی که از ناحیه هیأت وزیران و بانک مرکزی تنظیم گردیده است. اشاره کرد که برخی از آنها در بخش پیوست ها آمده است.

۳- جلوگیری از خروج سرمایه از کشور: در پول شویی بین المللی برخی از کشورها به عنوان هدف برای پول شویی مورد بهره برداری قرار

می گیرند؛ یعنی مجرمان پول کثیفی را که از راه های مجرمانه به دست آورده اند در این کشورها پول شویی نموده و با تغییراتی مجدداً آن را، که ظاهر قانونی پیدا کرده است، عمدتاً به صورت ارز خارجی از آن کشور می تواند لطمات شدیدی به اقتصاد آن کشور وارد نماید، جرم انگاری پول شویی و مبارزه با پول شویان به این ترتیب مانع از خروج سرمایه و ثروت از کشور می شود.

۴- برقراری عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت: چنانچه در جامعه، پول نامشروع، و هنگفت و یادآورده که از طرق غیر قانونی به

دست آمده است در اختیار مجرمان قرار گیرد و آنان به صورت تصنعی و ناحق رفاه و ثروت فراوان به دست آوردند؛ نه تنها در عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت خلل ایجاد می شود، بلکه از افراد زحمتکش، کوشا و فعال جامعه که از راه های قانونی و سالم ارتزاق می کنند، انگیزه سالم زیستن را می گیرد، در صورتی که مبارزه با جرم پول شویی مانع از این امر خواهد شد و افراد جامعه تشویق می شوند که همچنان از راه های قانونی و مشروع و با کار و تلاش مفید به کسب ثروت و درآمد لازم مبادرت ورزند.

۵-سوق دادن ثروت و سرمایه به فعالیت های سالم اقتصادی و رشد و توسعه اقتصادی: پول شویان ثروت نامشروع خود را برای فعالیت های سالم اقتصادی به کار نمی گیرند، بلکه چه در چرخه پول شویی و چه پس از آن همواره این ثروت باد آورده را در حوزه فعالیت های نامشروع، واسطه گری، بازار سیاه و در کل اقتصاد پنهان به کار می برند تا به جای تولید و رشد اقتصادی، به افزایش ثروت نامشروع خود با کمترین فعالیت اقتصادی پردازند. مبارزه با پول شویی باعث می شود که اقتصاد سیاه و پنهان و دلالی و واسطه گری از بین رفته و ثروت و

سرمایه به سمت فعالیت های سالم اقتصادی سوق داده شود.

۶- تسهیل کشف جرایم منشأ و دسترسی به مجرمین اصلی: یکی از راه های کشف جرایم که به نوعی جمع آوری ادله اثباتی نیز محسوب می شود از طریق کشف اموال نامشروع است، مثلاً وقتی مال مسروقه ای کشف می شود که قبلاً در مراجع قضایی و انتظامی شکایتی داشته است از طریق آن مال مسروقه با اقدامات پلیسی و تحقیقات قضایی می توان به وجود سارق پی برد، به همین ترتیب با کشف اموال نامشروع و عواید حاصله از جرم می توان به مرتکبان جرایم منشأ

پول شویی و همچنین مجرمان اصلی دسترسی پیدا کرد.

ذکر مثالی موضوع را ملموس تر می نماید. همان طور که می دانیم یکی از جرایم منشأ و مقدم پول شویی، قاچاق مواد مخدر است که به صورت جداگانه به آن پرداخته ایم، اما در مبارزه با مواد مخدر عمدتاً قاچاقچیان خرده پا و کسانی که صاحب اصلی مواد مخدر نیستند در چنگال عدالت گرفتار می شوند و قاچاقچیان اصلی همواره از چنگال عدالت می گریزند و عمده ثروت نامشروع حاصل از قاچاق مواد مخدر در حساب های بانکی داخلی و خارجی آنان واریز

می شود. همان طور که گفتیم با جرم انگاری پول شویی و کنترل حساب های بانکی و گزارش عملیات بانکی مشکوک می توان به این افراد نیز دسترسی پیدا کرد.

فصل دوم

مراحل پول شویی (و اقسام آن)

۲-۱- مراحل پول شویی

ارتکاب جرم پول شویی مشتمل بر سه مرحله است که عبارتند از جای گذاری، لایه گذاری (لایه چینی) و یکپارچه سازی (ادغام) که در ذیل به بررسی تک تک آنها می پردازیم:

۲-۱-۱- جای گذاری (مکان یابی)^۱

جای گذاری مرحله ای است که در آن مجرمان عواید حاصل از جرم را با هدف از بین بردن منشأ غیر قانونی آن وارد سیستم مالی می

^۱-placement

کنند. در این مرحله ممکن است که مجرمان برای تزریق عواید حاصل به سیستم مالی به مکان هایی که در اصطلاح بهشت مالیاتی نام دارد مسافرت کنند، چرا که این مکان ها عموماً شک بر انگیز نبوده و نظارت ضعیفی بر عملکرد آنها وجود دارد. «فرو رفتن» عنوانی است که جفری رایبسون به این مرحله جای گذاری داده است که معنای آن یک کاسه کردن و جای دادن است و می گوید «برای یک فروشنده مواد مخدر که پنج میلیون پوند وجه نقد به دست می آورد بسیار سخت است این مبلغ را که شاید بیش از یک میلیون اسکناس باشد - وارد سیستم بانکی کند. کسی که پول را تطهیر می کند برخلاف

جاعل اسکناس که می خواهد اسکناس های
مجموعول جریان یابد مجبور است به حساب های
بانکی، حواله های پستی، چک های مسافرتی و
سایر اوراق بهادار اتکا کند، تا وجه نقد وارد
سیستم بانکی شود».

از جمله روش هایی که در این مرحله مورد
استفاده مجرمان قرار می گیرد شیوه ای است که
در اصطلاح اس مورفینگ^۱ نامیده می شود با این
توضیح که وجوه به مبلغ های کوچک تقسیم
شده از سیستم مالی خارج می شود و بعد دوباره
به سیستم تزریق می شود.

^۱ -smurfing

روش دیگر سرمایه گذاری در مؤسسات مالی خارجی، خرید اشیاء گران قیمت مثل آثار هنری، طلا، فلزات و سنگ های قیمتی یا اشیای عتیقه، هواپیما، خرید اوراق قرضه یا ارز و ... می باشد تا در وهله ثانی بتوان آنها را فروخت و پول حاصله را ناشی از فروش آن اشیاء قلمداد کرد.

از دیگر روش ها تشکیل شرکت های صوری - شرکت هایی که به منظور پول شویی تأسیس می شوند می باشد، البته همان طور که می دانیم بهترین روش در این مرحله در اختیار داشتن یک موسسه مالی مثل بانک و همکاری یکی از مدیران اصلی بانک در پروسه پول شویی است.

۲-۱-۲ لایه گذاری ۱ (لایه چینی)

لایه گذاری در مرحله دوم پروسه پول شویی است. هدف این مرحله مخفی کردن منشأ منافع حاصل یا مشروع جلوه دادن آن است. به این ترتیب که مجموعه ای از نقل و انتقالات متعدد و پیچیده انجام شود تا رد جرایم ارتكابی پنهان بماند و مجرمان بتوانند از منافع استفاده کنند.

این مرحله با انجام عملیاتی مثل انتقال الکترونیکی وجوه از طریق شبکه الکترونیکی، انجام معاملات با کارگزاران سهام، کالا و انجام معاملات صوری؛ خروج منابع از کشور و ...

انجام می شود. جفری رابینسون از این مرحله با عنوان صابون زدن ممتد یاد می کند. به عبارت دیگر در این مرحله شستشو کننده با اتکاء به اصل رازداری بانک ها و محرمانه بودن رابطه وکیل و موکل به اخفای هویت خویش می پردازد و شبکه پیچیده ای از انتقالات مالی به وجود می آورد.

۲-۱-۳- یکپارچه سازی (ادغام)

در این مرحله مجرمان سعی می کنند که ظاهری مشروع برای عواید حاصله فراهم کنند، به طوری که پول نامشروع حاصل از ارتکاب جرم با منابع مشروع مخلوط شده و دیگر هیچ

ردی از خود باقی نمی گذارد. همچنین آنها با تاسیس شرکت های پوششی، و سوء استفاده از عملیات تجاری - به نحوی که میزان قیمت کالا را بسیار بیشتر یا کمتر از میزان واقعی آن اظهار می کنند، اظهار اعلامیه های دروغین در مورد صادرات و واردات کالا و ... سعی در مشروع جلوه دادن اموال خود می کنند.

رابینسون از مرحله ای که پول شست و شو شده به صورت درآمد مشروع، که اغلب تابع مالیات است، به جریان گذاشته می شود با عنوان «خشکاندن پول های شست و شو» شده یاد می کند.

به طور کلی پول شویی جرمی سازمان یافته و گروهی است که مجموعه وسیعی از دستگاه ها و مجرمان را درگیر و آلوده می کند تا آنجا که در هنگام کشف جرم با چند دسته افراد روبه رو می شویم و در بیشتر موارد مهره های اصلی شناسایی نمی شوند.

۲-۲ اقسام پول شویی:

پول شویی در یک تقسیم بندی کلی به چهار نوع تقسیم می شود:

۲-۲-۱- پول شویی درونی:

اگر جرم منشأ و مقدم در داخل یک کشور واقع شود و پول شویی عواید حاصله از آن نیز در

همان کشور صورت گیرد پول شویی درونی
نامیده می شود.

۲-۲-۲- پول شویی بیرونی

چنانچه جرم منشأ در خارج از کشور واقع شود
و پول شویی عواید حاصل از آن نیز در خارج از
کشور صورت پذیرد آن را پول شویی بیرونی می
نامند؛ یعنی هم جرم منشأ و هم پول شویی در
خارج از کشور صورت گرفته است.

۲-۲-۳- پول شویی وارداتی

چنانچه جرم منشأ و مقدم در خارج از کشور
واقع شده و پول شویی عواید حاصل از آن در
داخل کشور صورت پذیرد آن را پول شویی

وارداتی می نامند؛ زیرا پول کثیف ناشی از جرم از خارج از کشور وارد کشور شده و در داخل کشور عمل پول شویی صورت گرفته است.

۲-۲-۴- پول شویی صادراتی

چنانچه جرم منشأ و مقدم در داخل کشور ارتکاب یابد و عواید حاصل از آن در خارج از کشور مورد پول شویی قرار گیرد آن را پول شویی صادراتی می نامند زیرا مال نامشروع حاصل از جرم از داخل کشور به خارج از کشور صادر شده و پول شویی می شود.

آنچه که از لحاظ حقوقی و قضایی در این تقسیم بندی اهمیت دارد بحث صلاحیت دادگاه های داخلی در رسیدگی به انواع جرم پول شویی

به شرح فوق می باشد که هر یک را جداگانه
بررسی قرار می کنیم:

قسم اول یعنی پول شویی درونی، با توجه به
اینکه هر دو جرم؛ یعنی جرم منشأ و جرم پول
شویی، در داخل کشور صورت گرفته دادگاه
های ایران صلاحیت رسیدگی به هر دو جرم را
دارند. بالعکس در مورد پول شویی بیرونی که
محل وقوع هیچ کدام از جرایم منشأ و پول شویی
در ایران نبوده دادگاه های ایران صلاحیت
رسیدگی به این جرایم را ندارند، مگر اینکه
مرتکب جرم ایرانی بوده و در خارج از کشور به
جرم وی رسیدگی نشده باشد (با توجه به

ممنوعیت محکومیت مضاعف که در میثاق های
بین المللی به آن اشاره شده است).

در مورد پول شویی وارداتی که جرم منشأ در
خارج از کشور صورت گرفته رسیدگی به آن در
صلاحیت دادگاه های ایران نمی باشد، مگر
اینکه مجرم تابعیت ایرانی داشته باشد و در ایران
یافت شود (ماده ۷ قانون مجازات اسلامی) ولی
در مورد جرم پول شویی که در داخل ایران
وقوع یافته است، دادگاه های داخلی صلاحیت
رسیدگی به آن جرم را دارند و در نهایت در
مورد پول شویی صادراتی که عکس مورد اخیر
است رسیدگی به جرم منشأ که در داخل ایران
صورت گرفته در صلاحیت دادگاه های ایرانی و

رسیدگی به جرم پول شویی که در خارج از کشور صورت گرفته در صلاحیت دادگاه های خارجی می باشد، مگر اینکه مرتکب جرم پول شویی تابعیت ایرانی داشته باشد و در ایران یافت شود.

نکته ای که ذکر آن در اینجا اهمیت دارد این است که جرم منشأ و مقدم و جرم پول شویی دو جرم مستقل و مجزا می باشد حتی اگر مرتکب آن دو جرم یک نفر باشد همان گونه که در تبصره ۳ ماده ۹ قانون مبارزه با پول شویی بر این موضوع تصریح شده است، لذا در تعیین صلاحیت دادگاه ها در مورد انواع چهارگانه

جرم پول شویی به ماده ۴ قانون مجازات اسلامی
نباید توجه شود یا به مفهوم ساده تر جرم پول
شویی قسمتی از جرم منشأ یا نتیجه آن محسوب
نمی شود، بلکه جرمی است مستقل.

در مواردی که صلاحیت دادگاه های داخلی
برای رسیدگی به جرم پول شویی معتبر شناخته
شود مقررات مذکور در ماده ۱۱ قانون مبارزه با
پول شویی مورد توجه قرار می گیرد. به موجب
این ماده: «شعبی از دادگاه های عمومی در تهران
و در صورت نیاز در مراکز استان ها به امر
رسیدگی به جرم پول شویی و جرایم مرتبط
اختصاص می یابد. اختصاصی بودن شعبه مانع از
رسیدگی به سایر جرایم نمی باشد.»

ملاحظه می شود که قانون گذار تمرکز در دادگاه های عمومی در تهران را، برای رسیدگی به این جرایم، در اولیت قرار داده که برای ایجاد رویه قضایی واحد و اتخاذ سیاستگذاری های مناسب مفید به نظر می رسد، اما دادن صلاحیت به دادگاه های عمومی تهران در مورد جرایم مرتبط که مصداق بارز آن جرایم منشأ می باشند در عمل موجب اشکالاتی خواهد شد که امید است در تنظیم آیین نامه های اجرایی این قانون این موضوع به میزان کافی مورد توجه قرار گیرد.

در مورد انواع چهارگانه پول شویی، که به آن اشاره شد، در مواردی که دادگاه های داخلی

صلاحیت رسیدگی به جرم پول شویی را ندارند و همچنین در مواردی که یک ایرانی مرتکب جرم شده باشد یا شرکا و معاونین جرم در کشورهای مختلفی اقامت داشته باشند، در راستای کنوانسیون های بین المللی که ایران به آنها ملحق شده معاضدت قضایی و اطلاعاتی در امر مبارزه با پول شویی باید منطبق بر توافق نامه های بین المللی صورت گیرد، این موضوع خوشبختانه مورد توجه قانون گذار قرار گرفته و در ماده قانون مبارزه با پول شویی به آن تصریح شده است.

فصل سوم

شیوه های ارتکاب جرم پول شویی

روش های به کار گرفته شده از سوی مجرمان بر حسب مکان شست و شوی پول، میزان، امکانات و ... متفاوت است. با این توضیح که بر حسب اینکه مثلاً در کشور معاملات به صورت نقدی انجام شده یا بر عکس، روش مورد استفاده متفاوت است. در مورد اول منافع حاصل از جرم به صورت نقدی استفاده می شود، مثلاً کالایی خریداری می شود یا وارد سیستم مالی و بانکی می شود، اما در مورد دوم تاسیس شرکت های صوری تجاری یا غیر تجاری بیشتر کاربرد دارد.

به علاوه در کشورهایی که اساساً رهبران آنها یا عناصری در بدنه قدرت حاضر به انجام چنین کارهایی هستند، مجرمان بسیار آسان تر می توانند عواید حاصل راشست و شو دهند؛ چرا که با این پشتوانه به راحتی می توانند از روش های مختلف و متنوع استفاده کنند. همچنین شاخص های دیگری از جمله، میزان آمادگی اعضای سازمان جهت پذیرش عواقبی که از فعالیت های آنها ناشی می شود، میزان جدیت قوانین ضد تطهیر در آن کشورها با میزان مجازات آن و یا اساساً قوانین ضد تطهیر در آن کشورها بر اتخاذ شیوه متناسب از سوی مجرمین تأثیر خواهد گذاشت.

پس با در نظر گرفتن هر کدام از این معیارها، ابزارها و شیوه های مورد استفاده متفاوت خواهند بود که برخی از آنها عبارتند از:

۱- استفاده از سیستم بانکی؛

۲- استفاده از سیستم بانکی موازی (حواله)؛

۳- استفاده از بانک های کارگزار؛

۴- افتتاح حساب با هویت مجعول؛

۵- آژانس های مسافرتی و شرکت های حمل و

نقل؛

۶- عرضه کنندگان کالای گران قیمت؛

۷- دفاتر اسناد رسمی؛

۸- تأسیس شرکت سرمایه گذاری مسکن؛

۹- فعالیت با عنوان بنگاه های خیریه؛

۱۰- تأسیس شرکت های بیمه؛

۱۱- استفاده از قمار خانه ها؛

در این قسمت در ارتباط با روش های مذکور توضیحاتی ارائه شده است. ذکر این نکته دارای اهمیت است که روش های یاد شده روش هایی هستند که از سایر روش ها شایع تر می باشند.

۳-۱- استفاده از سیستم بانکی

به طور کلی سیستم بانکی، به دلیل ماهیت فعالیت ها، و به بیان ساده تر به دلیل سر و کار داشتن مستقیم با وجوه نقد، بستر بسیار مناسبی

برای پول شویی و مخفی نمودن سر منشأ اصلی پول های به اصطلاح کثیف محسوب می شود. اهمیت این مسئله زمانی روشن می شود که سیستم بانکی زیر نظر سازمان نظارتی مشخص و متخصصی نباشد، در این صورت ردیابی و شناسایی منابع وجوه شستشو شده چندان کار آسانی نخواهد بود، از این رو سازمان های نظارتی بانکی و بان کهای مرکزی در این زمینه نقش بسیار مهمی دارند.

برای انجام عملیات پول شویی حتی احتیاج به در اختیار گرفتن کل سیستم بانکی نیست، بلکه استفاده از ابزارهای بانکی می تواند وسیله ای

برای این کار باشد. برخی از نمونه های استفاده از ابزارهای بانکی بین المللی به شرح زیر است:

۱- گشایش اعتبارات اسنادی، یکی از ابزارهای بانکی است که برای پول شویی به کار گرفته می شود. نحوه استفاده از این ابزار در جریان پول شویی بدین ترتیب است که معمولاً اطلاعات موجود در اسناد به طور کلی ارائه می شود و حتی ممکن است پروفرومای کالا نیز ارائه نشود. موارد خलाهای قانونی که در جریان صدور اعتبارات اسنادی مورد سوء استفاده قرار می گیرد می تواند شامل موارد زیر باشد:

۱-۱- انتقال منابع نامشروع از طریق در نظر گرفتن حق کمیسیون بالا برای واسطه خارجی.

۱-۲-ارائه اسناد صوری برای حمل کالا و رد و بدل نمودن پول های کثیف بدون آنکه در واقع کالایی مبادله شود. در این مورد در واقع با تبانی فروشنده و خریدار و رد و بدل نمودن اسناد صوری بدون مبادله کالا مبالغ هنگفتی از طریق سیستم بانکی شستشو می شود.

۱-۳-گشایش اعتبار اسنادی با شرط پیش پرداخت صد در صد و بدون دریافت ضمانت نامه، در چنین شرایطی ذی نفع اعتبار می تواند کل مبلغ اعتبار را بدون حمل کالا دریافت کند.

۱-۴-ذی نفع اعتبار به عمد مغایرت های زیادی روی اسناد ارائه شده می گیرد و اسناد را

مردود می کند. به این ترتیب فرصت چانه زنی، برای قبول اسناد با تخفیف زیاد، پیش می آید و طرفین می توانند از اختلاف مبلغ به طور مشترک استفاده کرده و آن پول را تمیز جلوه دهند.

۱-۵- تحویل کالا در محل فروشنده، یکی دیگر از راه هایی است که در گشایش اعتبارات اسنادی برای پول شویی استفاده می شود. در این صورت به ذی نفع اجازه ادعای هزینه محل بالاتر از مبلغ اعتبار داده می شود در این شرایط امکان نگهداری اضافه مبلغ به عنوان پول قانونی در خارج از کشور فراهم می شود.

۱-۶ از دیگر روش های مورد استفاده در پول شویی ضمانت نامه های بانکی است، بدین

صورت که پول شویان با برگزاری مناقصه عمومی یکی از وابستگان تشکیلات را برنده اعلام می کند، این برنده ضمانت نامه ای به مبلغ بالا ارائه می دهد. از سوی دیگر طرف مناقصه دهنده عمداً کار را ناتمام گذارده و به ذی نفع ضمانت نامه اجازه دریافت مبلغ ضمانت نامه را، که بسیار بالاتر از مبلغ کار است، می دهد. در نتیجه پول کثیف از طریق ضمانت نامه به طور قانونی در سیستم بانکی انتقال می یابد.

۱-۷- از موارد دیگر سوء استفاده از ابزارهای بانکی به کارگیری ضمانت نامه پیش پرداخت است. در این مورد با در نظر گرفتن شرط پیش

پرداخت، اعتباری گشایش می شود و پس از انتقال مبلغ پرداخت و صدور ضمانت نامه و با تبانی طرفین و احتمالاً چشم پوشی سیستم بانکی به دلیل دریافت رشوه، پی گیری های لازم برای ورود کالا و اعتبار ضمانت نامه صادر شده، صورت نمی گیرد.

فعالیت های بانکی دیگر که می تواند مشکوک به پول شویی باشد به قرار زیر است:

۲- سفارش های حمل یا خرید کالاهایی که با کسب و کار معمول مشتری و یا گردش حجم حساب وی هماهنگی نداشته باشد.

۳- استفاده از اسنادی که صرفاً تحت کنترل صادر کننده آن است از قبیل برات و ...

۴- زمانی که دریافت و پرداخت در داخل کشور صادر کننده صورت گیرد و مبلغ آن نیز بسیار بالاتر از آنچه در اسناد قید شده است، باشد.

۵- ارسال کالاهای صادراتی به صورت وصولی بدون ارائه اسناد و مشخصات کالا.

در پایان این قسمت به ذکر یک نمونه از بانک هایی می پردازیم که عملیات متعدد پول شویی در آن انجام شده است: بانک «اعتبار و تجارت

بین المللی»^۱ (BCCI) از جمله معروف ترین بانک هاست که اتهاماتی چون فساد، رشوه و پول شویی را در کارنامه خود دارد. یکی از بازرسان پرونده در گزارش خود می نویسد: «این بانک ۳ هزار مشتری جنایتکار داشت که هر یک با ۳ هزار جنایتکار دیگر در ارتباط بودند که در سوابق آن از تأمین مالی سلاح های هسته ای، سلاح های سبک و مواد مخدر تا به کارگیری همه روش های مجرمانه پیدا می شد.» این بانک که در سال ۱۹۷۲ توسط یکی از اتباع پاکستان به نام آقای حسن عابدی و با سرمایه اعراب تأسیس

^۱ -BCCI

شد و بعد از ورشکستگی به بانک «بین المللی
حقه بازها و جنایتکاران» مشهور گردید.

هیچ مقامی ناظر بر عملکرد این بانک نبوده و
جنایتکاران با ورشکسته شدن در پی منابع جدید
دست به اقدامات متعدد پول شویی زدند. از جمله
مشتریان این بانک ژنرال مانوئل نوری گا (پاناما)
بود که از طریق این بانک مبادرت به تطهیر
مبلغی بالغ بر ۲۳ میلیارد دلار کرد. تعدادی از
رهبران فاسد و تعدادی از قاچاقچیان اسلحه نیز از
این بانک استفاده کردند.^۱

^۱- تذهیبی، فریده، تطهیر پول سال ۱۳۸۰، ص ۴۰

از ویژگی های دیگر که بانک ها را به گزینه ای مناسب برای مجرمان تبدیل می کند قاعده ای مهم به نام «اصل رازداری بانکی»^۱ است که بر این اساس هویت صاحبان حساب فاش نمی شود و به این ترتیب مجرمان به راحتی تطهیر پول می کنند.

۳-۲- استفاده از سیستم بانکی موازی (حواله)

یکی از روش های انتقال پول در داخل کشور یا بین چند کشور مختلف، استفاده از حواله است. استفاده از این روش سابقه ای بسیار

^۱ -Bank of secrecy

طولانی دارد و هنوز هم در کنار بانک های مدرن به فعالیت خود ادامه می دهد.

استفاده از این ابزار برای اقدامات پول شویی به گونه ای صورت می گیرد که طرفین حواله، که در واقع دارای چهار طرف دارد و عبارت اند از: حواله دهنده، حواله دار، کسی که با حواله دار ارتباط دارد و در نهایت کسی که پول باید به دست او برسد؛ با انجام ساز و کاری به پایاپای کردن وجوه بین خود می پردازند. البته توجه به این نکته بسیار مهم است که اصل در این فرایند اعتقاد متقابل است. این فرایند که در واقع هسته اصلی سیستم بانکی موازی یا بانک نامریی است،

از آن جهت برای تبهکاران حایز اهمیت است که خصوصیاتى همچون: سادگى، سرعت، عدم نگهدارى سابقه و ارزانى خدمت را دارا است. بیان یک مثال می تواند مراحل این فرایند را روشن تر کند، مهاجرى می خواهد مبلغى را برای خانواده اش بفرستند که در کشورى دیگر زندگى می کنند، به این منظور به حواله دار مراجعه می کند و مبلغ مورد نظر را به علاوه کارمزد به وى می دهد. این حواله دار با همکار خود در کشور دیگر تماس گرفته و از او می خواهد که مبلغ مورد نظر را به خانواده مهاجر برساند.

دلایل استفاده از سیستم حواله در بانکداری
مدرن عبارت اند از:

۱- عدم گسترش و نوسازی سیستم بانک در
کشورهای کمتر توسعه یافته.

۲- سیاست های مالی محدود کننده، مالیات
زیاد، کنترل ارز، محدودیت های تجاری و ...
همگی باعث شده است پول نقد برای انجام
معاملات تجاری طرفدار بیشتری داشته باشد. البته
انگیزه فرار مالیات از سوی برخی از اشخاص را
هم نمی توان از نظر دور داشت.

۳- استفاده از سیستم بانکی در کشورهای کمتر توسعه یافته هنوز در میان بیشتر مردم متداول نشده است.

درست است که استفاده از این روش فقط برای مقاصد غیر قانونی نیست؛ اما حوادث ۱۱ سپتامبر و استفاده از این روش برای تدارک حمله به برج های دو قلو نشان داد که این سیستم تا چه حد می تواند برای مجرمین سودمند باشد. صندوق بین المللی پول برای پیشگیری از استفاده مجرمین از این روش، توصیه می کند: کسانی که در این زمینه فعالیت می کنند باید مجوز داشته باشند، و به طور رسمی ثبت شوند، و سوابق کافی از عملیات خود داشته باشند؛ در مقابل ضعف بخش

های رسمی نیز باید از بین برود تا افراد بیشتری به استفاده از این سیستم تمایل داشته باشند.

۳-۳- استفاده از بانک های کارگزار

از روش های دیگری که همواره مطمح نظر پول شویان بوده است استفاده از بانک های کارگزار است. این بانک ها عموماً امکان افتتاح حساب با بهره، قبول سپرده های دیداری و ... را برای مشتریان خود فراهم می کنند. به عبارت دیگر این بانک ها واسطه هایی هستند که با ایجاد ارتباط با بانک های معتبر و زیر پوشش اعتبار آنها و از طریق ارائه برخی خدمات صوری اقدام به پول شویی می نمایند. اساساً باید گفت

آنچه که سازمان بانکی کشورها را از سوی این بانک ها تهدید می کند، وجود بانک های کاغذی است که برای انجام امور بانکی خود با مشتریان حضور فیزیکی ندارند و همین طور بانک های برون مرزی که فقط مجوز انجام امور بانکی با افراد غیر مقیم را دارند.

استفاده از این روش از سوی پول شویان به این صورت خواهد بود: که بانکی که از نظر رعایت ضوابط نظارتی، عملکردی ضعیف دارد و قوانین ضد پول شویی را رعایت نمی کند، با ایجاد رابطه کارگزاری با بانکی که آن بانک نیز با بانک های دیگر رابطه کارگزاری دارد مبادلاتی را انجام می

دهد و قادر می شود که به سیستم بانک های دیگر نیز دسترسی پیدا کند.

«حساب واسطه ای قابل پرداخت»^۱ نیز از دیگر روش هاست. با این توضیح که مؤسسه مالی خارجی در یک کشور دیگر سپرده گذاری انجام داده و در مرحله بعد به مشتریانش اجازه می دهد که در فعالیت های بانکی آن کشور شرکت کنند. به این ترتیب مؤسسه مالی عملاً با مشتریانی رابطه خواهد داشت که آنها را نمی شناسد و همین امر شناسایی مبادلات مشکوک را غیر ممکن می کند.

^۱ Payable –Through Account

موارد احتیاطی که باید در ایجاد رابطه کارگزاری باید مورد توجه قرار گیرد این است که این بانک ها نباید با بانک های کاغذی رابطه کارگزاری برقرار کنند و بانک هایی را که در رعایت قوانین ضد پول شویی عملکردی ضعیف دارند از قبل مورد شناسایی قرار دهند و قبل از ایجاد رابطه کارگزاری تمام مقررات و توصیه های مبارزه با پول شویی را به کار برند و همان طور که پیش تر گفته شد از گشایش حساب برای طرف های کارگزاری که به بانک های کاغذی خارجی اجازه استفاده از حساب خود را می دهند، خود داری کنند و در نهایت با اجرای برنامه های آموزشی برای کسانی که به امور

کارگزاری اشتغال دارند امکان شناسایی فعالیت های مشکوک را به آنها بدهند.

۳-۴- افتتاح حساب با هویت مجعول

در این روش مجرمان دو دسته از فعالیت را در دو نقطه آغاز می کنند. یکی محلی که عوایدی از فعالیت های مجرمانه خود به دست آورده اند، دوم محلی که می خواهند عواید مورد نظر را شست و شو دهند. با این توضیح که ابتدا با تأسیس شرکت های صوری واردات و صادرات وانمود می کنند که فعالیتی در حد خرید و فروش کالا و خدمات دارند، سپس به طور ظاهری کالایی را از شرکت محل دوم خریداری

کرده صورت حساب غیر واقعی صادر و قیمتی بالاتر را در آن درج می کنند و بدین صورت مایه التفاوت دو قیمت، پول تطهیر شده خواهد بود و یا کلاً صورت حسابی جعلی صادر می کنند که در این صورت تمام مبلغ درج شده در صورت حساب پول شسته شده خواهد بود.

۳-۵-آژانس های مسافرتی و شرکت

های حمل و نقل

در این روش مجرمان با سوء استفاده از این مطلب که اساساً با خرید بلیط هواپیما یا سایر وسایل نقلیه هویت آنها آشکار نمی شود و در واقع وسیله خوبی برای صرف و سپرده گذاری پول های نامشروع است مبادرت به خرید بلیط

کرده و در وهله بعدی آن را مسترد می کنند و بدین ترتیب پول حاصله را پول ناشی از استرداد بلیط قلمداد می کنند. پس می بینیم که در مورد این مؤسسات نیز باید نهایت دقت صورت گیرد تا از سوء استفاده مجرمان پیشگیری شود.

۳-۶- دفتر اسناد رسمی

این مسئله در کنوانسیون پالرمو مورد توجه قرار گرفته و بند I پاراگراف a ماده ۷ کنوانسیون می گوید: «هر دولت متعهد یک نظام داخلی کامل یا جامع از تنظیم مقررات و کنترل بانک ها و نهادهای مالی غیر بانکی و عنداللزوم همه نهادهایی که در معرض تطهیر پول هستند، به

منظور پیگیری و کشف هر شکلی از تطهیر
تأسیس خواهند کرد که چنین نظامی باید بر
ضرورت شناسایی مشتریان، ثبت عملیات و
اطلاع دادن از عملیات مشکوک تأکید ویژه
نماید.»

از جمله نهادهایی که در معرض تطهیر هستند
دفاتر اسناد رسمی می باشند. چرا که ثبت و
انتقال اموال غیر منقول از طریق این نهاد انجام می
شود. یکی از روش هایی که پول شویان می
توانند از آن استفاده کنند خرید ملک است، به
این ترتیب که ملک را خریده و در وهله بعد آن
را به فروش می رسانند تا پول حاصل، ناشی از
فروش ملک قلمداد شود. اینجاست که نقش دفتر

خانه ها در پیشگیری از پول شویی به روشنی
معلوم می شود.

۳-۷- استفاده از قمارخانه ها

در کشورهایی که قمار مجاز است مجرمان با
پول کثیف مبادرت به خرید ژتون بازی می کنند.
سپس تعدادی از کارت ها را به باجه بانک مسترد
می کنند و به این ترتیب پول شست و شو داده
می شود، یا اینکه با همدستی مدیر قمارخانه بلیط
برنده را خریداری کرده و یا ادعای برنده شدن
پول نقد را، حاصل از قمار جلوه می دهند.

فصل چهارم

ارکان جرم پول شویی

۴-۱-عنصر قانونی

درباره جرم پول شویی قانونی خاص و ویژه با این عنوان در قوانین ما وجود نداشت، ولی لایحه ای با عنوان «لایحه مبارزه با پول شویی» با پیشنهاد وزارت اقتصاد و دارایی در تاریخ ۱۳۸۱/۶/۲۷ به تصویب هیئت وزیران رسید و با قید یک فوریت در تاریخ ۱۳۸۱/۷/۱۶ تقدیم مجلس شد که مجلس با فوریت آن موافقت نکرد و به صورت عادی آن را در دستور کار قرار داد. پس از چند بار رفت و برگشت در تاریخ ۱۳۵۸/۸/۱۴ آن را تصویب و برای بررسی

به شورای نگهبان ارسال نمود. شورای نگهبان لایحه تصویبی را در مواردی خلاف شرع و قانون تشخیص داد که به دلیل اصرار مجلس بر مصوبه قبلی خود موضوع به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال گردید.

سخنگوی شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۸۶/۹/۲۸ در مصاحبه ای اعلام کرد برخی از ابهامات شرعی و قانون اساسی لایحه پول شویی پس از بازگشت از مجمع تشخیص مصلحت همچنان باقی مانده است. ایشان در همین مصاحبه اعلام کردند که شورای نگهبان ضمن تأیید این لایحه مشکلی با اصل آن ندارد و ایرادهای وارد

را در دو محور اساسی بیان کرد: که یکی پیش
بینی نهاد جدید تعریف شده در لایحه برای
مبارزه با پول شویی بود، در صورتی که مطابق
قانون اساسی قوه قضائیه مسؤل برخورد با
تخلفات ناشی از قانون اساسی بوده و برخورد با
متخلفین نمی تواند به یک شورا یا نهادی واگذار
شود که هویت آن چندان مشخص نبوده و نمی
تواند در مقابل مجلس پاسخگو باشد و دیگری
وجود برخی ابهامات قبلی لایحه پول شویی بود
که امکان مغایرت با قانون اساسی را داشت.

همان طور که ملاحظه می شود این لایحه که
ضرورت قانونی شدن آن با توجه به مباحث
مطرح شده در این مجموعه لازم به نظر می رسید

مدت زیادی میان مجلس و شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت نظام در حال رفت و آمد بود که بالاخره در تاریخ دوم بهمن ۱۳۸۶ در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ هفدهم همان ماه به تأیید شورای نگهبان رسید و در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۸ در روزنامه رسمی کشور چاپ و از تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۴ لازم الاجرا گردید.

اساس لایحه، تعریف جرم پول شویی و تبیین ارکان آن است که با توجه به کنوانسیون های بین المللی و قوانین تعداد زیادی از کشورهای دنیا تنظیم شده است. همچنین در این لایحه